

Komplex lesů v údolí Jasenice a Červenka ve Vsetíně. Před rokem 1989 tvořily tyto lesy ochrannou zónu Zbrojovky Vsetín. Takřka se zde netěžilo. Lesy za 50 let od založení Zbrojovky zestály a přiblížily se „přirodnímu charakteru“. V souvislosti s vyhlášováním naturových ptačích oblastí měla být tato oblast celá alespoň částečně chráněna. Pro odpor vlastníka se to bohužel nepovedlo a nyní již po hektické těžební aktivitě vlastně není co chránit.

Foto J. Tkačíková

Z pozůstalosti G. A. Říčana: „Příroda Valašska“

Jana Tkačíková, Lukáš Spitzer

Ve sbírkách Muzea regionu Valašsko v depozitářích ve Valašském Meziříčí je uložena část geologické, entomologické a botanické sbírky huslenského faráře Gustava Adolfa Říčana. Kromě vzorků hornin, entomologických krabic plných motýlů a brouků a několika svazků herbařů je zde uložena také část jeho písemné pozůstalosti. Tato pozůstalost obsahuje zejména rukopisy publikovaných i nepublikovaných článků, soupisy herbářových položek a studijní poznámky. V současnosti se pozůstalost zpracovává. Podrobněji je odkaz G. A. Říčana, aby přirodovědce zpracován v článku: *Moravský botanik Gustav Adolf Říčan. Valašsko – vlastivědná revue*, 2009/1, 22: 22–25.

V tomto příspěvku představujeme komentovaný šestistránkový Říčanův rukopis pocházející z poloviny 30. let 20. století, který pravděpodobně sloužil jako podklad pro popularizační článek o přírodě Valašska. Předpokládáme, že většinu zde uváděných údajů čerpal Říčan v blízkém okolí svého působiště, hlavně pak v údolí Vsetínské Bečvy. Bohužel se jej již G. A. Říčanovi nepodařilo samostatně vydat. Pokusíme se v komentářích ukázat, jak cenné informace i po toku letech takovýto rukopis uchovává.

Původní text G. A. Říčana je uveden kurzívou. V textu jsou vyznačené pasáže a významné druhy rostlin a živočichů, které jsou komentovány autory.

Květena

Původní rostlinný útvar území tvořil bukový prales do 14. století, kdy nastalo osídlení zdejší krajiny. Mýcením pralesa byly mírnější svahy zdělány na pole a louky, na příkrajších svazích byl les

ponechán. Starý bukový les dosud se zachoval na Cábu pod turistickou chatou, také v Hovězí na Makytě nachází se partie starého lesa bukového. Starý bukový les Razula ve Vel. Karlovicích za hajovnu na Bařince k severu pod hřebenem Lemešné, jenž byl prohlášen za státní rezervaci pralesovou, jest tak hustě zarostlý podrostem stromovým, že zde téměř schází podrost bylinný.

Význačné druhy lesa bukového: kromě buku roste po pravidle i jedle, zřídka klen, dříve byl tu i tis. Mladý les bývá tak hustě boučím zarostlý, že mu chybí bylinný porost, teprve po prvním proběru stojí stromy řídceji od sebe a propouštějí tolík světla, aby mohly růst rostlinky světlomilné, jsou tu hlavně šťavel a kyčelnice. Začátkem května, dříve než se stromy listím obalí, kvete sněženka, křivatec žlutý, kopytník, zapalice žlutuchovitá, sasanka hajní, dynmivka dutá a prstnatá, kyčelnice devítiletá a žlaznatá, bažanka lesní, pryšec mandloňovitý, petrklíč vyšší, plíč-

ník temný, kostival hlíznatý, popenec obecný a srstnatý.

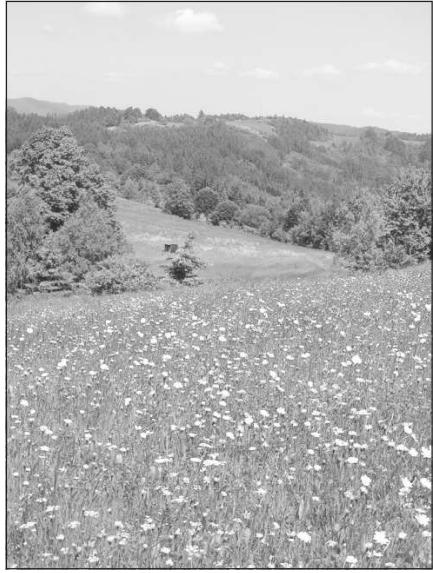
Koncem května a v červnu přidružují se v květu pryskyřník kosmatý, kokořík přeslenatý, vraní oko, hnizdák, vstavač blamatý, knotovka lesní, ptáčinec hajní, mateřka trojzilná, samorostlík klasnatý, kyčelnice cibulkatá, kakost smrdutý, viola lesní, čarovník obecný a horský, žaník, pomněnka lesní, hluchavka skvrnitá a žlutá, čistec lesní a horní, konopice žlutá, řepka klasnatá. Později v červnu, když pod vyvinutým listím stromů světla ubývá, nastává doba pro odkvět rostlin stínomilných, některé z nich rostou hromadně tak, že celé plochy hektaru hustě zakrývají, jsou to šťavel a mařinka vonná, v starých řídkých lesích roste tak hromadně netykatka a starček hajní. Z toho letního hustého porostu tyčí se vzhůru lesní traviny kostřava červená a obrovská, lipnice hajní, sveřep drsný, milíčko rozkladitý, ječmenka, z rostlin květnatých česnáček, třezalka srstnatá, vrbovka horní, šálve žlutá, křičník hlíznatý a žlaznatý, věsenka, jestřábík obecný a zední, locika zední. Z kroví tu rostou lýkovec, bez hroznatý, růže převísle, hromadně maliník a ostružník chlupatý, oba někdy zarůstají celé seče.

Z kapradin rostou na vlhčinách přeslička lesní, mokradní, kaprad' samec, kaprad' ostnitý a rozložený, papratka samičí, na místech sušších osladík obecný, bukovinný, doubravník, hasivka orličí, kapradina laločnatá, sleziník červený a vzácnější puchýřník křehký, plavuň jedlová a pučivá.

G. A. Říčan komentuje rozsáhlější porosty přírodně blízkých jedlobučin přesně v hranicích, kde se dochovaly do dnešní doby. Smutné je, že už ve 30. letech 20. století se jedlobukové porosty nevyskytovaly ve valašských horách běžně a velkoplošně. Již v té době byly lesní porosty evidentně natolik těženy a byla měněna jejich dru-

Zalesňování květnatých luk. Již Říčan považoval zalesňování květnatých luk za hřích. Navzdory tomu se od doby jeho smrti nic nezměnilo, naopak lze říct, že zalesňování nabralo na intenzitě. Ročně tak z krajiny ztrácíme desítky cenných hektarů luk, a to nejen z hlediska biologického, ale i krajinařského (mízi výhledy a polootevřená, tolík atraktivní krajina). Pokud se nic nezmění, a podle všeho ne, tak za nějakých 20 let Valašsko ztrátí svou tvář a „přerodí se“ v severní Beskydy či ještě hůř v Jeseníky. Louka s orchidejí hlavinkou horskou (*Traunsteinera globosa*) zalesněná smrkem v údolí Dlouhé (k. ú. Halenkov). Foto J. Tkačíková

Květnatá louka na polanách. Říčan často udává termín tzv. lesních luk. Jednu z těchto lesních luk můžeme vidět na fotografií. Stejně jako za doby Říčana, i dnes je zde, pokud je správně obhospodařována, soustředěna nejvyšší pestrost života. Zde osada U Hajduchů (k. ú. Hovězí).

Foto J. Tkačíková

hová struktura, že je Říčanovi nenapadlo více a konkrétněji komentovat. Všechny tři Říčanem udávané lesní porosty jsou nyní zákonem chráněny jako lesní rezervace. Nejdříve, ještě za Říčanova života, byla vyhlášena NPR Razula (31. 12. 1933), následoval prales Kutaný (10. 2. 1969) a až v roce 2008 byla po dlouhých bojích se vsetínskou lesní správou ustanovena zákonářská ochrana i porostu na Makytě, který nyní představuje nejrozsáhlejší lesní rezervaci v údolí Vsetínské Bečvy. Mimo tyto tři rezervace byly v 90. letech vyhlášeny i další porosty ve Vsetínských vrších (Brodská, Vachalka, Smradlavá a Skálí). V porovnání s rozlohou porostu na Makytě se však jedná o miniaturní území o velikostech jen několika málo hektarů.

V první statí o lesních porostech je dobře vystřízeno druhové spektrum jednotlivých lesních typů. Zajímavé je, že zde nejsou zmíněny dubohabřiny, ačkoliv druhy, které dnes v dubohabřinách najdeme, zde vyjmenovány jsou. Říčan zřejmě nespatoval valašské dubohabřiny jako přirozený prvek. Dubohabřiny v současnosti pokrývají svahy podél řeky Bečvy a jejich větších přítoků. Pravděpodobně se ale z velké části vyvinuly na opuštěných pastvinách, kde agresivní habr rychle využil volný prostor. V těchto habřinách pak chybí dub a bylinné patro neodpovídá typické karpatské dubohabřině, chybí v něm většina karpatských druhů včetně ostřice chlupaté (*Carex pilosa*).

Původní les jehličnatý jest zde jen les jedlový nyní zanikající. Zbytky starého lesa jedlového jsou v Senince na východním svahu Vartovny, v Pozděchově v údolí Trubiska, v Nov. Hrozenkově v Stanovnici les Skaliči. Lesy jedlové mají bylinný porost lesa bukového, nebo buk tu byl bud' z jedlového lesa odstraněn aneb bukový les předcházel les jedlový, v kterém se pak udržely rostliny z lesa bukového. Smrk, borovice a modřín nerostly ve zdejších lesích původně, byly teprv

v devatenáctém století zavedeny kulturami na místě vykácených lesů bukových a jedlových.

Jedle bělokorá měla v rámci osídlování Valašska velmi pohnutou historii. Před příchodem člověka v přirozeném stavu dosahovala nějakých 20 % zastoupení v lesích. Nerostla však všude rovnoměrně, nejčastěji a nejpočetněji rostla v údolích podél potoků či na strmých svazích. Se započetím lesního hospodaření a hlavně v souvislosti s praktikovanou lesní pastvou se situace postupně měnila. Domácí zvířata byla totiž kvůli nedostatku pastvin či čerstvého krmení často pasena přímo v lese. (Nesmíme si však představovat les tak, jak jej známe nyní. V té době byl les řidší, častěji se do něj zasahovalo, hojně zde rostly staré stromy, pro které neměl člověk kvůli nedostatečnému technickému vybavení upotřebení.) Zde si zvířata přednostně vybírala zmlazení buku, časté bylo pasení např. prasat na bukvicích. Tlak domácích zvířat v kombinaci s rychle rostoucí jedlí přineslo jedli v polovině 18. století až 2/3 zastoupení v porostech. Časté tehdy byly čisté jedlové lesy i na velkých plochách, tak jak dnes známe lesy smrkové. Od počátku 19. století došlo k postupnému poklesu zastoupení jedle. Nejhůře za posledních tisíc let se jí ale vede až nyní. Na začátku 21. století nedosahuje její celkové zastoupení více než 3 %. Podrobnejší je téma jedle ve valašských lesích zpracováno v článku: *Ústup jedle v maloplošných chráněných územích na Valašsku na příkladu PR Kutaný*. Valašsko – vlastivědná revue, 2005/2, 15: 24–25.

Na Valašsku proběhla přeměna květnatých bučin a jedlobučin na smrkové monokultury poměrně rychle (za ca 150 let). Tento proces započal se sílící průmyslovou výrobou na Valašsku, zejména je masivní kácení bučin spojováno se vznikem skláren, ve kterých se bukové dřevo využívalo. V té době však těžba probíhala zpravidla v zimě a extenzivními prostředky. Ruční těžba a následný odvoz potahem nebo splavováním z dnešního pohledu i nesplavnými toky (např. Jasenický potok) zpríslupnil pro těžbu i obtížně přístupný terén. Říčan

zmiňuje staré bukové lesy, které se zachovaly na Cábú (dnes PR Kutný). S největší pravděpodobností i tyto lesy byly zasaženy těžbou, která ale probíhala takovým způsobem, že lesy se obnovovaly původním bukem samovolně. Zalesňování smrkem na Valašsko dorazilo až koncem 19. století, k čemuž jistě nemálo přispělo v roce 1897 vydání zákona, který se týkal zalesňování v obvodu Horní (Vsetínské) řeky Bečvy. Zalesňovaly se především pastviny. Vydání zákona na zalesňování předcházely mohutné povodně na řece Bečvě a Moravě, které vyžadovaly nějaké opatření do budoucna. Za jednu z jejich příčin byla považována devastace lesů v podhorských oblastech Beskyd a zvýšená eroze půdy na odlesněných plochách. Pak už smrk dostal zelenou. Coby ekonomicky výhodná dřevina, která přináší zisk již při stáří 30 let a má široké uplatnění jak v zemědělství, tak ve stavebnictví, byl vysazován prakticky všude. Tato skutečnost je platná dodnes.

Co to ale znamená pro rostliny?

Lesy smrkové a borové postrádají po pravidle travin i bylin květnatých, poněvadž hustá kultura smrková vyhubí rostliny na zalesněném pozemku. Teprve později 30-40 let po zalesnění a po proběhu hustého stromového dostává se do mladého lesa více světla, kterým se probouzejí v zemi dřímající oddenky rostlin, smrkovou kulturou zdánlivě potlačených aneb se umožní vzrůst rostlin zanešených z pastvin a z lesů sousedních. Proto nalézáme v lesích smrkových a borových nejspíše hromadně rostoucí šťavel a jahodník, ojediněle hruštičku, jestřábník obecný a lociku zadní.

Říčan zde popisuje ještě celkem uspokojivou situaci, která platila pro smrkový les 1. generace, tedy to, že rostliny si nakonec svůj prostor vybojovaly a dokázaly i ve smrkových lesích vytvořit bylinné patro. Dnes jsme svědky 2. a 3. generace smrců a situace je mnohem horší, tyto porosty prakticky bylinné patro nemají a většina bylinných druhů se soustředuje na poslední útočiště, na lesní prameniště.

Velké komplexy květnatých bučin s jedlí se zachovaly v Hostýnských vrších. Pohled na masiv Bludného (637 m) a Smrduté (750 m) z Obřan poblíž Tesáku.

Foto J. Tkačíková

Záběr na řeku Bečvu v Novém Hrozenkově (Puszkailler, přibližně 30. léta 20. století). Z fotografie je patrné, kolik starých stromů růstlo v nivě řeky Bečvy v první polovině 20. století. Pak stromy ustoupily bezpečnosti, výstavbě a intenzivnímu zemědělskému hospodaření.
Foto archiv MRV Vsetín

Porosty luční

Původní travinné porosty luk a pastvin povstaly v době osídlení samovolným zarůstáním sečí trávníkem, jak se to posud děje v každé seči, kde po vykácení lesa brzy vyrůstá psineček obecný, hlavní to travina sečová, později se dostavuje kostřava červená, tomka vonná a třeslice. K této základním travinám luk horských přistěhovaly se další druhy luční údolím Bečvy a střední Moravy.

Louky horské

Připomínají hojným výskytem psinečku blízkost lesů, hlavní traviny jsou tu kostřava červená, tomka, třeslice, poháňka hřebenitá, ojediněle bojínek a srha laločnatá, místy usazuje se smilka, z ostřic ostřice bledá a jarní. K travinám druží se rostliny květnaté bika ladní, svízel jarní, kopretina silenka níci, pryskyřník hajní, nátržník, jetel horní, úročník, štírovník obecný, vítod obecný, třezalka čtyřhranná, bedník obecný, černohlávek obecný, jitrocel kopinatý, kontryhel menší, prasetník blamátsky, jestřábnička obecný, z hořčic tupolistý a karpatský, z vstavačů mužský, hlavatý, bezový s květy karmínovými a žlutavými, pětiprstka hojně.

Louky smilkové

Z travin smilka rostoucí v hustých trsech převládá tak, že jen mezi trsy zbývá málo míst, kterého se zmocňují traviny a květnaté bylinky již uvedené na loukách horských, zvláště na nich se vyjímají hořec, vstavače a jestřábníky. Louky smilkové jsou zvláště využívány na lukách javornických v Nov. Hrozenkově a Vel. Karlovicích na samém hřebeni Javorníků. Zde vynikají horské druhy kýchavice, kokořík přeslenatý, lílie zlatohlavá, kakost lesní a hnědočervený, jarmanka, zvláště pak tu rostou pozoruhodné druhy subalpinské bika žlutavá a největší, žluťucha orlickolista, pryskyřník platanolistý, bílé (zde jde jistě o neúmyslnou chybu, mochna zlatá kvete žlutě, odtud i její jméno, pozn. aut.) kvetoucí mochna zlatá, oměj žlutý a modrý, mléč alpský a chrpa javornická.

Louky údolní

Zde scházejí hořce i vstavače a druhy horské se vyskytují jen pod svahy horských hřebenů, kam byla jejich semena dešťovými vodami z lesů zanesena, jako kuklík potoční, starček potoční, škaranda bahenní. Z travin obývají tu kromě kostřavy červené a třeslice druhy statnější: lipnice luční, kostřava luční, srha laločnatá, trojštět bojínek. Z květnatých druhů uplatňují se hojněji kopretina, chrlpa luční, tužebník obecný, toten lékařské, z okoličnatek kmín, bedník, kozí noha, krabilice zápašná a srstnatá a zvláště hojně kerblík lesní, na místech vlhčích nalezne se i vzácně mečík střechovitý a jetel kaštanový. Na nižše položených a mokrých partiích luk těch červená se pcháč potoční někde ve velkých koloniích.

Rozdělení na louky horské, smilkové a údolní už dnes neplatí z jednoho prostého důvodu, že louky horské a smilkové prakticky zanikly (časté jsou ještě ve slovenských horách, narazíte na ně například na Malé Fatře). Byly to spíše pastviny než louky v pravém slova smyslu a s ústupem pastvy se postupně měnily z ladem ležících ploch zarůstajících třezalkou skvrnitou a třtinou křoviště na místa s dominujícími keři a stromy. Často byly tyto plochy také úmyslně zalesněny. Dnes tuto vegetaci najdeme jen fragmentárně na javornickém hřebenu a na Beneškách na hřebenu Vsetínských vrchů, samozřejmě druhou výrazně ochuzenou a pozmeněnou. Většina travních porostů má dnes charakter luk údolních, tak jak je popisuje Říčan, s dominancí trav, a to statných trav jako je ovsík vyvýšený, srha říznačka nebo trojštět žlutavý. Tyto porosty, pokud jsou stálé druhotně bohaté, považujeme dnes za cenné a druhotně bohaté. Proč? Protože během trvání jednotných zemědělských družstev dokázala tato uskupení díky své péči v podobě mohutného přihnojování a vysévání travních směsí zlikvidovat drtivou většinu údolních luk a ty dnes mají podobu pouze travních porostů takřka bez dvouděložných bylin.

Louky horské a zvláště údolní trpí na svém sváruku přisíváním travních semen a hnojením Thomasovou struskou, tak louky nad Jablunkou, u Semetína a okolo Bobrk měly dříve, ještě před dvaceti lety, jiné, na druhy bohatší složení, než nyní.

Přihnojování bylo populární i v minulosti, oblíbená Thomasova struska je fosforečné hnojivo, které vzniká jako odpad při výrobě ocele ze surového železa (např. v minulosti Vítkovické železáry). Struska se zbytky fosforu se používala k výrobě fosfátového hnojiva a po uměti byla známá pod názvem Thomasova moučka. Kvalita a druhotná pestrost bobrckých luk patří minulosti, dnes už na nich nenajdeme Říčanem sbírané druhy, stejně tak louky nad Jablunkou jsou dnes pouze

Ořezávané stromy a selské lesíky (zdroj Šťastný: Tradiční zemědělství na Valašsku, 1. polovina 20. století). Dnes již takřka vymizelý způsob udržování solitérních stromů, zde z údolí Halenkov-Bratřejovka. Ořezávané stromy jednak poskytly krmivo pro dobytek a také pak nepředstavovaly nebezpečí pádem větve pro okolostojící budovy. Selské lesíky pak hostily všechny stínomilné orchideje – střevičník pantofliček (*Cypripedium calceolus*) či okrotice.

kulturními porosty travin. V této oblasti zůstaly zahrádky louky hlavně v údolí Vesník.

Hnojení luk a pastvin probíhalo v minulosti vždy, nemělo však tak drastické dopady na flóru, jako má nyní. V minulosti se hnojily hlavně louky na seno, druhová pestrost se udržovala hlavně ve výše položených pasincích. Zalesněním byly pasínky, tzv. polany, vesměs zlikvidovány. Paradoxně se tak dočasně staly druhově nejbohatší zahrádky louky a pastviny níže v údolí. Ale jen do chvíle, kdy také ony zarostly keři a náletem dřevin. Odtud už se řada lučních druhů kvůli zničení údolních luk neměla kam uchýlit. Hnojením posledních květnatých luk tak riskujeme ztrátu např. vstavačů pro Valašsko definitivně.

Po popisu rostlinných společenstev upozorňujeme na význačné druhy jako botanické zvláštnosti okresu vsetínského, především na pět druhů karpatských.

Zajímavé je, že ačkoliv se celá řada druhů stala pro Valašsko nezvěstnými nebo extrémně vzácnými, neplatí to pro tyto vyjmenované druhy. Všechny na Valašsku nadále rostou. Pouze chrpa javornická je takřka před vyhynutím a podobný osud stihl i kapradinu vratičku měsíční. Oba tyto druhy v minulosti rostly na javornických loukách na hřebenu Javorníků.

Řepíček *Anemone aquimonioides* v lesích v Hovězí hojně ve skupině Makyty, Hrachovce a Filky. Roste jen v okresu zdejším, valašskoklobouckém a ve východní části okresu vizerovického. Jinak schází na Moravě a v Čechách.

Hvězdnatec *Hacquetina epipactis* hojně na Bečevně, v bučině před Žebračkou, v Hovězí na několika místech.

Kyčelnice žláznatá *Dentaria glandulosa* kvete v dubnu u potůčků ve skupině Cábu a Makyty.

Chrpa javornická *Centaurea mollis* hojně v Karlovicích...

zde v počátku část textu

Třtina pestrá *Calamagrostis varia* jen na Vel. Javorníku v Karlovicích, pro Moravu nový druh.

Pcháč nízký *Cirsium acaule* v Jasence 1 km nad školou na pastvině u silnice, dříve jedině naleziště na Moravě, nyní nalezen i v Hovězí nad Škradným a ve Zděchově na Tanečnici.

Vzácný **kruštík fialový** *Epipactis violacea* na Makyte a na Cábu.

Kamzičník rakouský *Doronicum austriacum* v Karlovicích na Babské a na Trojačce, pěstuje se na Vsetíně v několika zahradách.

Hořec tolitovitý *Gentiana asclepiadea* v Karlovicích na Trojačce.

Vzácné kapradiny, **žebrovce** *Blechnum spicant* v Miloňově a Babské, **kaprad' horní** *Nephrodium oreopteris (montanum)* v Miloňově, v Pastorkové, též v Ratiboři na pasece u Štastných; **vratička obecná** *Botrychium lunaria* a **hadí jazyk** *Ophioglossum vulgatum* na lesních lukách v Hovězí na Makyte, v Nov. Hrozenkově nad Brodskou.

Sluší připomenouti, že brusinka zde schází a vyskytuje se jen zavlečená v nepatrné kolonii na Vsetíně v obecném lese za hutí a v lese nad Pržnem, borůvka jest jen málo rozšířena a to po většině neplodná, plodná ve větších porostech roste jen na Dušné, na Ptáčnici a na Pulčinách.

Změny v krajině dokládá i dnešní masivní výskyt borůvky, která zarůstá původní horské a

Nejvzácnější rostlina hřebenových javornických luk **chrpa horská měkká** (*Centaurea montana* subsp. *mollis*) přežívá na několika posledních lokalitách podél hřebenové turistické cesty. Růžan věnoval této rostlině samostatný článek. V té době ještě poměrně hojně rostla ve značné délce javornického hřebene.

Foto J. Tkačíková

Ořezávané stromy u mostu v Novém Hrozenkově (Puszkařer, přibližně 30. léta 20. století). Ačkoliv se nám z dnešního pohledu může zdát takové ošetřování stromů drastické, paradoxně prodlužovalo život stromu (strom nebyl nebezpečný pádem větve a podobně) a navíc zajišťovalo životní prostor pro plejádu brouků, motýlů a dalších bezobratlých.

Foto archiv MRV Vsetín

smilkové louky. Dnes jsou plodné porosty borůvky takřka v celé délce javornického hřebene, tedy na místech nejbohatších horských luk, a bohaté porosty tvorí borůvka i na zbytcích bezlesých enkláv Vsetínských vrchů. Borůvka, ačkoliv je turisty a lesní zvěří velmi vyhledávaná, představuje velké nebezpečí pro luční faunu a flóru. Během desetiletí vznikají monokulturní porosty, které likvidují původně bohatou vegetaci. Spolu s rostlinami pak samozřejmě mizí i motýli a brouci, těsně následovaní hmyzožravými ptáky.

Zajímavá je okolnost, že v okrese jest jen pořídku rostlin jedovatých, jedině vraní oko a rulík

zlomocný v lesích, **matonoha** v obilí je málo rozšířena, hojný ocún vysušený v seně není tak škodlivý, neroste tu blín, durman, bolehlav, rozpuk, jizlivý, pryskyřník litý, také zmije jest v území vzácná. Totéž platí i o škodlivém hmyzu, bekyně mniška je málo rozšířena, taktéž pilous obilní. Jest to vlivem drsného podnebí a vlivem původních stromů lesních buku a jedle, které mají méně nepřátele v hmyzu než dub, smrk a borovice.

Pod názvem matonoha se skrývá jílek mámivý (*Lolium temulentum*). Tento plevele v obilných polích stihl stejný osud jako např. koukol polní a to, že díky úpravě osiva a intenzifikaci zemědělské

Pastviny na hřebeni Vsetínských vrchů (Puszkaier, přibližně 30. léta 20. století). Dříve byl podobně jako hřeben Javorníků i hřeben Vsetínských vrchů takřka celý odlesněný a pasený. Zalesněním jsme ztratili přírodně nejbohatší místa, ale i výhledy do krajiny. Minulou existenci pastvin poblíž červené turistické značky na hřebeni může tu a tam napovědět mohutný, od země zavětvený buk, který osamoceně stojí v mladém či středně starém smrkovém lese. Jedny z posledních bývalých pastvin jsou zde Šerhovny, které jsou udržovány za pomocí dotací k údržbě krajiny ze Správy CHKO.

Foto archiv MRV Vsetín

výroby z polí zcela vymizel. Dnes je řazen mezi nezvěstné rostliny (A2). Sám o sobě není jedovatý, problémy způsobují pouze jeho semena v případě, že jsou napadena houbami. Jedovatých rostlin roste na Valašsku celá řada a to jak prudce jedovatých, tak pouze mírně jedovatých. Jednou z nich je např. čičorka pestrá (*Securigera varia*), odvar z její natě může přivedit i smrt. Zvířata, hlavně ovce, spásají jen mladé rostliny a starým se vyhýbají. Jedovaté jsou např. také z horských poloh splavovaná kýchavice bílá (*Veratrum album* subsp. *lobelianum*) nebo hojný plevele tětluha koží pysk (*Aethusa cynapium*). A ve výčtu jedovatých rostlin bychom mohli ještě dlouho pokračovat. Většina jedovatých rostlin měla v minulosti uplatnění coby léčivky. Mezi nejjedovatější rostliny patří na Valašsku hojně rostoucí rulík zlomocný (*Atropa bella-donna*), který najdeme podél lesních cest, na pasekách a lesních světlínách. Nebezpečné jsou především plody připomínající vzdáleně borůvky. A smrtelně jedovaté jsou také oměje. V nižších polohách v dubohabřinách můžeme potkat žlutě kvetoucí oměj vlčí mor (*Aconitum vulparia*), ve vyšších polohách v Beskydech a Javorníkách pak modře kvetoucí oměj pestrý (*Aconitum variegatum*) a oměj tuhý moravský (*Aconitum firmum* subsp. *moravicum*).

Brouci

G. A. Říčan věnoval nejvíce své energie botnickým vědám. Na základě svých poznatků z terénu vydal i samostatné publikace věnující se květeně Valašska. Nejvýznamnější je souhrnné dílo *Květena okresu vsetínského a valašsko-moravského* (Říčan 1936). Hmyzu se věnoval pouze okrajově, a to jen na začátku svého působení v Huslenkách. V té době navíc chyběla i potřebná literatura. Dle níže uvedených seznamů druhů lze usoudit, že disponoval pouze několika knihami, podle kterých určoval všechny nalezené jedince hmyzu. Mnohdy se tak jedná o omylы, způsobené nekomplexností literatury. Přesto učinil Říčan několik velmi důležitých objevů, jejichž

platnost se prokázala mnohdy až po několika desítkách let.

Z čeledi střevlíků jsou hojní střevlík zlatolesklý, střevlík měděný, fialový, **svraštělý**, zahradní, kožitý, Scheidlerův, **krajník** jen vzácně, ze svížníků jest hojný lesní, zvrhlý, polní a **německý**, dále pak hojně pobřežník měděný a bahenní, vlahomil vodní a bahenní, prskavec obecný, lesklec zelenohlavý, krížák velký, aksamitník lemovaný a červenonohý, pestřec lunoskvrnný, zdobník měděný, tečkokřídlec (*Feronia*) měděný, obecný, černý, kovový, čtvercoštítňák černý, četné druhy z rodu *Amara* a *Harpalus*.

Nálezy brouků světlých lesů, krajníci – v přiložené dokumentaci je uveden druh krajník hnědý (*Calosoma inquisitor*) – a střevlík svraštělý (*Carabus intricatus*), dokladují jinou, dnes ztracenou tvář valašských lesů v nižších polohách. Na podstatně větších rozlohách zde musely růst dubohabřiny, doprovázené pasenými selskými lesíky s lipami. V takových lesních porostech se pak mohlo této druhům dobré dařit. Druhým významným nálezem je svížník německý (*Cicindela germanica*). Tento druh je dosud řídce rozšířen například nejbližše kolem Zlína. V okolí Vsetína nebyl druh v současnosti nalezen, vyžaduje výhřevné nízkostébelné biotopy, muselo se mu dařit na přepásaných pastvinách. Přežívat dokáže i v tzv. „přísušcích“ v lemech u mladých lesíků. Na Valašsku se ale asi i „přísušku“ pro udržení populace nedostávalo.

Z větších brouků vodních vyskytuje se potápík vroubený, křepčík obecný, kropník hnědý, vírník obecný, příkopník rýhovaný, bažinník přičnopasý, **vodomil velký** a střevlíkovitý. Po regulaci Bečvy zmizely četné tůně a s nimi i hojnost hmyzu vodního, nyní tůnky nacházíme na Vsetíne jen u splavu a tři rybníčky v Pozděchově v Trubískách.

Tristní situaci pro hmyz, kterou přinesla meliorace řeky Bečvy ve 20. letech 20. století, si Říčan

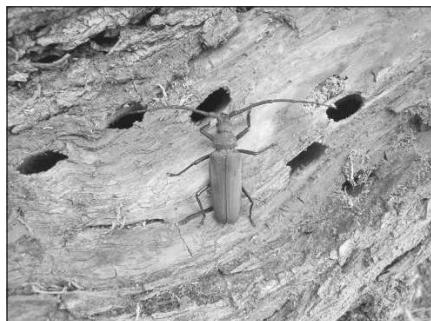
uvědomoval velmi přesně. Narovnáním toku a vysušením jeho okolí, zavezením slepých ramen a rybníčků došlo k drastickému poklesu diverzity vážek a vodního hmyzu vůbec. Uzávěr výskyt vodomila černého, našeho největšího vodního brouka, dokládá bohatost tehdejší mokřadní fauny. Před několika lety byl však vodomil černý pro Valašsko opět potvrzen, a to přímo ze Vsetína. Je to ale bohužel pouze ojedinělý nález, pravděpodobně jen přeleťujícího brouka.

V 19. století zaujímal Bečva velkou část údolní nivy, časté byly náplavové ostrovy, hlbší tišiny a zákoutí. Řeka byla lemována starými a jarními povodněmi poškozovanými stromy, které hostily obrovskou diverzitu dřevokazného hmyzu. Ztracená krajina Valašska ještě z počátku 20. století plná stromových mohykánů bere dech. Podrobnejší je tematika náplavů a okolí vodních toků zpracována v článku: *Štěrkové náplavy na Vsetínské Bečvě – jedinečný biotop nebo pouze stavební materiál?* Valašsko – vlastivědná revue, MRV Vsetín 2004/2, 13: 21–23.

Z čeledi drabčíků, obsahující četné druhy broučků drobných, uvádíme jen větší druhy: masař hubatý, červožrout kostkováný, drabčík císařský, hrabavý, červenokřídly a mravový, svízonožec smrdutý a modravý, lejnomil okázačký (černý, velmi lesklý). Z hrabavíků jest hojný hrabavík obecný a malý, menší hrabavík černý, rod mrchožrout (těla ploského a širokého) vykazuje pět druhů, z nichž největší je vzácný mrchožrout pobřežní, zde hojný. K zvláštnosti zdejší broučků zvířeny náleží rod hlatec (*Liodes*) malých to broučků 2–3 mm lesklých, hladkých, hnědočervených, žijících v lanýži bílém („jelení trubka“) na lesních loukách, létající před večerem.

Z brouků listorohých **roháč** zřídka se vyskytuje, spíše se nalezně jeho menší odruď roháček, dále listorožec střevlíkovitý, **kozlík rovnoběžný**, vzácný **stromohlod válcovitý**. Z rodu zlatohlávků nalézají se tři druhy (zlatý, kovový, květní), pak zdobenec zelenavý, chlupáč páskováný. Z výkalníků jest vzácný **výkalník poloměsiční** zde pořídka, ale přichází tu mnoho druhů z rodů lejnožrout, hnojník a hlaubač. Z rodu chroustů škodí i chroustek letní a páskovaný, pak obecný listotaz. Čeleď krasců jest zde slabě zastoupena, přichází jen krasic obecný (*Buprestis rustica*), květokras temný, polník zelený (*Agrilus viridis* na lísce) a drsnatec malý na osici.

Našeho největšího brouka – roháče obecného jsme pro Valašsko asi nevratně ztratili na konci 80. let 20. století. Poslední nálezy jsou z okolí Va-

Tesařík drsnorohý (*Megopis scabricornis*), který je Říčanem udáván z Valašska, patří mezi nejohodnotnější údaje pocházející z tohoto rukopisu. Foto L. Spitzer

lašského Meziříčí, dříve byl ale nalézán řidce na celém území Valašska (známý je z Halenkova, Růžďky, Vsetína a dalších míst). Pravděpodobně jej zahubil drastický úbytek starých stromů v intravilánu obcí, v alejích, zastínění a zapojení dříve podstatně světlejších dubohabřin a v neposlední řadě i likvidace solitérních stromů na loukách a pastvinách. V našich podmírkách nedorůstal rohák nikdy tak obrovských rozměrů, jako to dokáže na jižní Moravě. Přesto se držel a těšil oko prvorepublikového sběratele brouků. Podobně jsou na tom i další dva druhy roháčovitých, roháček kozlík (*Dorcus parallelepipedus*) a stromohlod válcovitý (*Sinodendron cylindricum*), o jejichž současném výskytu nemáme žádné informace. Podrobně bylo téma mizení brouků solitérních stromů a alejí kolem cest zpracováno v článku „Kam se podél valašský roháč“ ve Valašsku – vlastivědné revuji 2006/1, 16: 35–36.

Dalším významným nálezem pro Valašsko je výskyt výkalníka poloměsíčního (*Copris lunaris*). Tento nádherný chrobák s dlouhým tenkým rohem na hlavě je vazaný na trus velkých obratlových (čili i hovězího dobytka). S ústupem lokální pastvy (družstevní pastva bohužel produkuje kravská lejna nedostatečné kvality) se bohužel vytratil takřka z celé ČR a nyní přežívá na několika izolovaných lokalitách, hojněji jen v oborách jižní Moravy.

Z čeledi kováříků vynikají myšák šedý, pružník krvavý a kovorudý, srdconoš travní, stromovec hřebenorohý, kovový a purpurový, černohřbetník černý a červenonohý, zdlouhavec (*Athous*) černý, rudorůtný, tmavošedý, kovářík (*Agriotes*) chlupatý a obilní (*lineatus*). Z čeledi jemnokrovečníků, většinou druhů drobných, vynikají se více páteriček rezavý a tři druhy temenného zbarvení, tmavý (*Cantharis obscura*), obecný (*C. rustica*) a sněhový (*C. fusca*), pak klanodrápník žlutý a štítnatý (štít černý, krovky pak žlutavé). Z pestrokravců je hojný nitkorožec měkký (*Opilus mol-lis*), pestrokrovečník mravenčí, chlupatec včelový. Z potemníků se nejčastěji naleznou smrtník, hrbolekovečník písečný, hubopas sítkovaný, houbožil obecný, potemník moučný, hřbetovárec (na lísce). Z majkovitých jsou hojné **majka obecná, fialová a drsná**. Hoeně se vyskytuje krásně červený ohniváček, podobný **zelený puchýřík** jest tu vzácný.

Majky jsou parazitický hmyz, jehož larvy se vyvíjí v hnizdech včel. Odkázány jsou tak na bohatou nabídku hnízd včel, do kterých se pak nechávají larvičky majek odnášet. Dřívá většina majek nedokáže přežít u běžných včel, potřebuje včely samotářské. A zde je problém, jedna z nejvíce mezejících skupin hmyzu jsou právě samotářské včely a s nimi i majky. Majka fialová (*Meloe violacea*) je stále vcelku běžná, často ji potkáme na jaře na loukách či když překonává polní cestu. Majka obecná (*Meloe proscarabaeus*) je vzácnější a dlouhou dobu byla pro Valašsko vymizelá. Až v posledních letech jsou známy izolované nálezy z podzimního období. Majka drsná (*Meloe rugosus*) se však z Valašska vytratila úplně a zatím nejsou indicie, že by se k nám z jihu opět vracela, stejně tak i dříve v medicíně využívaný puchýřík zelený (*Lytta vesicatoria*).

Z čeledi nosatců, malých to brouků, ale na druhu bohatých, jest pozoruhodný rod **lalokonosec**,

velikosti vynikající rýhonosec široký, lenivec skvrnitý, smrkovec skvrnity, plochým chobotem jest nápadný širokonosec. Patrní červený zbarvení jsou úzkosíňík liskový, tlustonosec lesklý, vrtáč červený, zbarvením kovově lesklým modrým až zlatozeleným zobonosec olšový a topolový. Zelené zbarvení mají i rody zelenolesklec, listohlod a rosnák. Hojný dlouhonosec liskový působí cervivost ořechů.

Celeď tesaříků zastoupena jest mnohými většími druhy: piluna a tesař bukový v pařezech bukových, zelný pižmovník vrbový, vzácný **sa-metovec horský** (*Rosalia alpina*) na buku, **vrbník tkadlec**, dazule domácí s dlouhými tykadly, osikovník drsný, **trnec vrbový**, vzácný **drvomil** v topolech a vrbách, hnilohlod, hladkoštítík fialový a krvavý, kousavec (3 podobné druhy), úzkořitník červený, čtveropásý, skvrnity a mnoho menších druhů toho rodu. **)

**) Větší sbírka brouků a hmyzu polokřídleho uložena jest v gymnáziu na Vsetíně.

Říčan poprvé z Valašska komentuje výskyt tesaříka alpského (*Rosalia alpina*). Z hlediska profesionální entomologie je to velmi významný nález. Tesařík alpský patří nyní mezi kriticky ohrožené druhy brouků, jeho výskyt je omezen na jednu oblast v Čechách a několik oblastí v Bílých Karpatech, např. v údolí Vláry. Tento tesařík je dosud hojný v lesích Slovenska, kde je možno na něj narazit i v tisícových početnostech. Z Valašska jej pak nikdo dlouhá desetiletí neuváděl. Nové záznamy existují až z poslední doby – konce 20. století. Nalezen byl například lesními dělníky v Halenkově-Dinoticí či v Novém Hrozenkově v údolí Brodská. Přesto neexistuje žádný dokladový kus, nálezy byly často navíc poblíž pil, do kterých bylo přiváženo dřevo ze Slovenska. Brouci tak mohli pocházet odtud. Navzdory tomu není výskyt tesaříka na Valašsku vyloučen. Pořád jsou zde vhodné zachovalé bukové lesy. Je však pravděpodobné, že tento tesařík žil spíše na pastvinách, kde se vyvijel v okusovaných a ořezávaných pastevních bucích. Larvy totiž potřebují pro svůj vývoj oslněné odumírající dřevo, zastíněné stejnověké bukové porosty mu nevyhovují. S úbytkem pastevních solitérních stromů možná přišel tento druh o nejlepší místa svého vývoje. Jak je tomu s tesaříkem alpským na Valašsku nyní, tak ukáže až budoucnost.

Další charismatický velký tesařík – vrbník tkadlec (nyní se jmenuje kozlíček vrbový – *Lamia textor*) žije na vrbách a stále je jej možno nalézt například přímo v Vsetíně u splavu na Ohradě či na Bobrkách. Nejvíce se mu daří na starých vrbách, které jsou bohužel v poslední době káceny, mnohdy i bez náhradní výsadby. Z běžné krajiny mizí rychlým tempem kvůli čištění a zpevnování břehů potoků.

V roce 2009 se podařilo po více než 70 letech potvrdit v údolí Vsetínské Bečvy i výskyt trnce vrbového (*Rhamnusium bicolor*). Jedná se o krásného, leskle modrého, až 2 cm velkého tesaříka, který je svým vývojem vázán na narušené dřevo živých listnatých stromů. Výskyt tohoto druhu je znám již několik let z Rožnova pod Radhoštěm, kde žije v jírovcové aleji na Hradisku. Záznamy z údolí Vsetínské Bečvy však dosud chyběly. Nalezen byl náhodně v mrtvém topolu na okraji obce Halenkov. Zde však nemá druh možnost další existence. Strom je již mrtvý a brzo se roz-

padne. Pokud se populace nepřemístí na jiné stromy v okolí, tak velmi rychle zmizí. Tento druh byl již v předválečné době Říčanem charakterizován jako vzácný. Vyhýjí se totiž buď v dutinách starých stromů, nebo na poškozených místech kmenů a větví. Zajisté mu v minulosti vyhovovaly jarní povodně, kdy ledové kry tu a tam odfraly kůru stromů na březích řek. Zde pak samice mohly klást svá vajíčka. Stejně tak mu paradoxně vyhovovalo i ořezávání větví (letnění stromů). Ořezávání se nám nyní zdá jako drastický zásah do stromu, prakticky se tak ale výrazně zvyšovala životnost stromu, který pak nebyl nebezpečný pádem větví ani neprodukoval tolík listí. Nyní to má tento tesařík velmi zlé. V obcích a městech jsou staré stromy káceny kvůli přehnaným bezpečnostním obavám. Káceny jsou aleje podél cest. Káceny jsou i běhové porosty kvůli možnému narušení ochranných hrází kořeny stromů. Člověk tak tomuto krásnému brouku velmi rychle likviduje veškerý životní prostor.

Nejvýznamnější je ale údaj o výskytu „drvomila“, tesaříka *Megopsis scabricornis* (pozn.: v Říčanově práci je tento druh zaměněn za tesaříka zavalitého (*Ergates faber*), dle další literatury, i Říčanem uvedené živné rostliny vrby a topolu, se nade vši pochybnost jedná o tesaříka *M. scabricornis*). Je to velký brouk, dorůstá velikosti až 6 cm. Pro svůj život potřebuje obrovské staré topoly nebo vrby. Nejblíže se nyní vyskytuje v Olomouci. Zahubila jej zajisté likvidace starých stromů. Dobře je toto vidět na starých fotografiích, např. Nového Hrozenkova. Niva řeky Bečvy byla tehdy plná mohutných topolů a vrb. Zajisté se mu zde muselo velmi dobře dařit. Nyní nemá tento druh vůbec možnost přežít a bohužel se ani odnikud navrátit, protože vymřel na drtivé většině míst Moravy.

Motýli

Pročítání seznamu Říčanem uváděných druhů motýlů naplňuje srdce entomologa radostí. Dnes víme, že jsme pro Valašsko ztratili jen pouhé 2 druhy Říčanem komentovaných druhů motýlů. (Pravda, vymřelo dalších 5 druhů motýlů skalních lesostepí, které dříve žily např. na Valově skále ve Vsetíně, na Pulčinách či na Čertových skalách. Tyto druhy se ale i v době Říčana v údolí Vsetínské Bečvy jinak nevyskytovaly). Když se podíváme na situaci ve zbylé části Moravy a Čech, tak se Valašsko může hrde pyšnit titulem nejstabilnějšího druhového složení motýlů luk, pastvin a lesů. Například na Krnovsku vymřelo za posledních 60 let (zhruba od doby působení Říčana) celkem 40 % denních motýlů. Podobně je tomu na Vysočině a jinde také. Na Valašsku se dosud uchovalo v mříži jinde nevidané maloplošné soukromé hospodaření, které zajistuje vhodné podmínky pro velmi bohaté společenstvo motýlů. Škoda jen, že Říčan neuváděl u mnoha druhů přesná jména. Seznam by pak byl velmi věrným odrazem tehdejšího stavu motýlů. Přesto, pokud se čtěte všechny uváděné druhy, tak jsme na zhruba stejných číslech, které jsou entomology např. z Huslenek uváděny i nyní. Pokud se nevytratí soukromý chov ovcí, hus či kralíků, tak se budeme moci z tisíců motýlů poletujících na teplějších loukách a pastvinách těšit i nadále. Podrobněji je téma motýlů Valašska zpracováno v článku: *Co má společného ovce a modrásek černoskvrnný?* Valašsko – vlastivědná revue, 2005/2, 15: 20–24.

Motýli denní

Bělásek zelný a ovocný, bělásek řeřichový, žlutásek citronový, žluťásek čičorečkový (*Colias hyale*), **otakárek** fenyklový a **velký**, babočka páví oko, babočka admirál, babočka osiková (černopláštník), babočka jilmová, babočka zahavková, babočka bodláková, barvoměnka duhová (na olší a jívě), bělopásek topolový (na osice), perleťovec (3 druhy na maliníku a fialce).

Na Valašsku jsme dlouhá léta postrádali otáckáka ovocného (*Iphiclides podalirius*), zde uváděného jako otáckáka velkého. Na konci 70. let patrně v souvislosti se změnami v hospodaření v krajině druh zmizel a vrátil se až v roce 2007. Vidíván je od té doby řidce, ale stabilně po celém Valašsku. Podrobněji je téma návratů motýlů na Valašsko zpracováno v článku: Dobývání jižní Morava Valašsko? Valašsko – vlastivědná revue, MRV Vsetín 2007/2, 19: 15–17.

Motýli denní menší

Modrý modráček (mnoho druhů), červený ohniváček (několik druhů), hnědý ostruháček, malí motýlkové (několik druhů), hnědásek (několik druhů) připomínají zbarvením svrchní strany křidel poněkud perletovce. Okáč (má temná křídla s černými, bíle neb žlutavě očkovanými skvrnami), mnoho druhů na lúkách zvláště lesních, žijí na travách. Soumráčník (drobní motýli žlutě zbarvení, těla zavalitého, 3 druhy na travách).

Motýli večerní

Smrtihlav (ne vzácný), hojnější lyšaj borový, lyšaj svařcový, lyšaj svízelový, **lyšaj prýžcový**, Zubatýk vrbový (páví oko večerní), Zubatec lípový, Zubatec topolový, dluhouzobka svízelová, vřetenuška tužebníková a jetelová (obě s červenými skvrnami na předních křidlech).

Lišaj prýžcový (*Hyles euphorbiae*) patřil do nedávna k velmi běžným druhům. Jeho překrásně zbarvené a až 9 cm velké housenky se vyvíjí na prýžích, kterých bylo dřív na pastvinách všude plno. Když se přestávalo maloplošně pást a na louky byla vyháněna obrovská stáda krav z JZD (a navíc se louky i hnojily), tak prýšci ubylo a lišaj se na zhruba 20 let ztratil. V roce 2006 byl pak první kus chycen v Halenkově. Lišaj prýžcový je tak stále velmi vzácný, ale prokazatelně s námi na Valašsku žije.

Motýli noční

Přásteň medvědí, přásteň medvědí (rezavý), přásteň bezový (bílý s černými tečkami), drvolet vrbový, hranostajník vrbový, štětconoš trnkový (malý motýl rezavého zbarvení), předatka vrbová (celá bílá), bekyně zlatoritná, bekyně sosnová (mniška), bekyně velkokohlavá, bourovec kroužkový, bourovec ostruzinový, bourovec borový, páví oko noční malé (habrové), páví oko bukové.

Celkově se dá říct, že početnosti velkých nočních motýlů velmi poklesly. Mnohdy poklesly i o desítky procent. Stále jsou ale časté záznamy, které přítomnost druhů v údolí Vsetínské Bečvy potvrzuji. Dříve bylo běžné, že za dobré noci přiletěly ke světlu i desítky přásteňníků medvědích (*Arctia caja*). Dnes můžeme být spokojení, když přiletí 2 nebo 3 kusy. Snad se populace vzpama-

tují a zase budou tito krásní velcí motýli běžnou ozdobou naší přírody.

Na Valašsku vymřel bourovec švestkový (*Odonetis prunii*), přesně důvody nejsou známy. Nejblíže k nám je stabilně chytán ve Valašských Kloboukách, je proto možné, že se do údolí Vsetínské Bečvy za čas opět vrátí (možná je i jen dlouhodobě přehlížen, protože nerad přilétá ke světlu).

Mury

Z velkého počtu druhů můr uvádíme několik druhů vynikajících velikostí a hojným výskytem. Stužkonoska vrbová a jí podobná stužkonoska olšová, stužkonoska jasanová, **tmavokřídlec černopásý**, osenice černopásá, škodlivá osenice ozimní, kovolesklec gamma, můra zelná, lalokokřídlec vrbový (rod přezimuje v množství na stropech sklepů), plamenoskvrnka cvíklová (můra achátová).

Pídalky

Z množství druhů uvádíme druhy větší a zde hojně. Brkorožec dubový, zejkokřídlec olšový, zejkokřídlec bezový, **skvrnopásník angrešto-vý** a velmi škodící ovocnému stromoví pídalka zimní větší a menší.

Z výčtu menších nočních motýlů je velmi zajímavý údaj o skvrnopásníku angreštovém (*Abra-xas grossulariata*). Ještě před dvaceti lety se jednalo dokonce o škůdce na rybízech a angreštech v zahrádkách. Pak z nevysvětlitelných příčin začal mizet a za poslední dva roky jsou známy z území ČR jen 3 (!) jeho nálezy. Další zajímavý údaj je výskyt tmavokřidlece černopásého (*Mor-mo maura*). Tato velká můra žije hlavně v krasových oblastech, ukrývá se nejradiji v puklinách, jeskyních a podobně. Náhodně jsou k nalezení jedinci ve štolách nebo podzemních chodbách a kanalizacích. Na Valašsku nebyla již několik desetiletí sbírána.

Nejvydatnější naleziště pro hmyz všech řádů poskytuje **lesní louky**, kde před senosečí v slunečný den od rána do večera lze sáčkem sbírat na sta druhů. Rozlehle lesní louky jsou v Hovězí na Ochmelově, na severním svahu Ma-katy, v Halenkově v Dinoticí na Peciválce.

Valašsko svou jemnozrnnou strukturu krajiny a udržujícím se soukromým hospodařením zajistilo přežití desítek jinde kriticky ohrožených či vymřelých druhů motýlů. Doba se však stále mění a krajina stále více a více zarůstá. Ubylo dobytka jako takového. Co bývalo hlavní obživou místních lidí, stalo se jejich přivydělkem. Potřeba pastvin klesala, pase se blíže usedlostem, kde dříve místo nynějších pastvin byvaly pole a záhumenky. Vysoko do kopce dobytek nikdo nevyhání. Vzdálenější polany zarůstají, jejich celková rozloha se snižuje. Nejvíce to odnáší právě „lesní louky“, tzv. polany. Na tyto louky vysoko ve svazích kopců je obtížný přístup, špatně se zde hlidá dobytek a ani seno není příliš kvalitní. Není tak s podivem, že hospodáři od klizení těchto luk bez podpory státu upouštějí.

Z jiných řádů hmyzu jsou pozoruhodné z blanokřídly pilořitka velká, sršeň a velký druh čmeláků *Xylocopa violacea* černého zbarvení s leskem do modra až fialova žijící v trouchnivých

bukových pařezech. Z mřížkokřídly létá při vodách hojná vážka (velké tělo silně ploské, zde několik druhů) a podobně vodní šídlo (tělo dlouhé, mnoho druhů barev kovově lesklých, zelené, modré až fialově červené).

Měkkýsi

Z měkkýšů je pozoruhodný hlemýžď zahradní s ulitami i přes 5 cm velkými, po dešti leze v řídkých travnatých lesích na cestách. Též v lesích po dešti můžeme spatřit dva druhy velkých slimáků až na 8 cm, slimák lesní s pláštěm černohnědý a slimák modrý (*Limax Schwabii*), zvláštnost karpatská hojně na Makytě. Škeble rybniční naleznou se zřídka u Bečvy a v Pozděchově v údolí Trubiska.

Závěr

Lidí podobných svou životní energií a biologickým záběrem G. A. Říčanovi na Valašsku nežilé mnoho. I proto jsou jeho literární odkaz a uložené zápisky tak cenné. Z výše uvedeného textu je patrné, že nejen sbírkové předměty uložené v muzeu (rostliny v herbářích, entomologické krabičky s hmyzem či geologické vzorky) mají velký význam pro současné a budoucí lokální bádání v mnoha vědních oborech. Nezbytným doplněním jsou osobní písemné pozůstatosti několika amatérských přírodovědců uložené v Muzeu regionu Valašsko, které poměrně přesně odrážejí stav valašské krajiny a přírody v období života badatelů a díky kterým před námi vyvstává obraz valašské krajiny let minulých. Tato kombinace badatelům pak umožní lépe a věrněji pochopit přírodní a kulturní procesy, které způsobily všude okolo nás viditelné změny. Proto i dnes je maximální snažení muzejních přírodovědců rozširovat muzejní sbírky tímto způsobem a uchovat tak pro generace příští co nejbohatší studijní materiál.

Torzo mohutného topolu v Halenkově-U Šuláčků. Na dutinu starých stromů je vázáno mnoho dnes vzácných druhů brouků. Dříve byli běžní (podobně jako dříve byli škůdci smrků v našich podmírkách také ohrožení). Obdobně velkých starých stromů roste v nivě Vsetínské Bečvy jen několik málo (tento topol z Halenkova je návic již několik let mrtvý a jeho dutina slouží jako malá kaplička). A to dutinovému hmyzu nestačí. Foto D. Halata